

U BENT GETUIGE IN EEN STRAFPROCES

Als u getuige of slachtoffer bent geweest van een strafbaar feit kan u worden gevraagd een getuigenverklaring af te leggen.

De rechter die over de zaak beslist, kan deze verklaring gebruiken als informatie. Andere informatie krijgt de rechter van de officier van justitie, van de verdachte zelf en van eventuele deskundigen en anderen getuigen.

In deze brochure kunt u lezen wat u als getuige kunt verwachten en met wie u te maken kunt krijgen.

INHOUD

Het politieonderzoek	3
Vervolging van de dader	4
Verhoor door de rechter-commissaris	5
Op de zitting	6
Hoger beroep bij het gerechtshof	11
Cassatieberoep bij de Hoge Raad	11
Vergoeding van kosten	12
Meer informatie en brochures	12

Het politieonderzoek

Als er een strafbaar feit is gepleegd, kan de politie een onderzoek doen. Zij gaat op zoek naar bewijsmateriaal. Verklaringen van mensen die iets hebben gezien of gehoord, kunnen waardevol zijn. Deze mensen noemen we getuigen.

Als u iets hebt gezien of gehoord, kan de politie uw medewerking vragen. Ook als u slachtoffer bent, zal de politie u meestal als getuige horen. Datzelfde geldt als u aangifte doet van een strafbaar feit.

Het is belangrijk dat u zoveel mogelijk details vertelt van wat u hebt gezien of gehoord. Daarom vraagt de politie vaak om uw verhaal een paar keer te vertellen. U mag daarvoor gerust de tijd nemen.

Getuigenverklaring

De politie schrijft uw verhaal op. Dat noemen we het opnemen van een getuigenverklaring. Aan het eind van het gesprek vraagt de politie u de verklaring zorgvuldig te lezen. Als u geen op- of aanmerkingen hebt, kunt u de verklaring ondertekenen. Dit betekent dat u het eens bent met de tekst. Van de verklaring kunt u meestal een kopie krijgen.

U kunt de naam vragen van de politieman of -vrouw die over de zaak gaat. Dat is handig als u later informatie wilt opvragen over de stand van het onderzoek.

De verdachte

Als u de verdachte niet kent, kan de politie u vragen foto's van mogelijke verdachten te bekijken. Ook kan zij vragen om naar bepaalde videobeelden te kijken of mee te werken aan het samenstellen van een compositietekening.

Wanneer de vermoedelijke dader is aangehouden, kan de politie vragen of u naar het bureau wilt komen om te kijken of u de verdachte herkent. Dat gebeurt met behulp van een confrontatiespiegel: dat is een spiegel waardoor maar vanaf één kant kan worden gekeken. U ziet de verdachte wel, maar de verdachte ziet u niet.

Wat gebeurt er verder?

Soms hoort u na het afl eggen van uw verklaring niets meer. Dat hoeft niet te betekenen dat er niets met uw verklaring wordt gedaan. Het is mogelijk dat de politie het onderzoek niet rond krijgt, omdat het bijvoorbeeld niet is gelukt de

verdachte op te sporen, of omdat de politie onvoldoende bewijsmateriaal vindt. De politie besluit dan de zaak te laten rusten. Dit betekent niet dat de politie u niet gelooft. De politie gaat er in principe van uit dat uw verhaal waar is, maar soms kan zij het juridische bewijs niet leveren. In dat geval komt er geen rechtszaak. Als u meer wilt weten over het verloop van het onderzoek, kunt u informeren bij de politieagent die uw verklaring heeft opgenomen.

Vervolgning van de dader

Als de politie het onderzoek heeft afgerond en vindt dat er voldoende bewijsmateriaal is, stuurt zij het dossier door naar de officier van justitie. Op grond van dit dossier bepaalt de officier van justitie of iemand wordt vervolgd. Bij relatief eenvoudige misdrijven en overtredingen kan de officier van justitie buiten de rechter om zelf maatregelen tegen de verdachte nemen. We noemen dat een strafbeschikking. De officier van justitie kan ook besluiten dat de rechter naar de zaak moet kijken. In dat geval komt er een rechtszaak. De rechter beslist dan of de verdachte schuldig is en welke straf hij moet krijgen.

Seponeren

Soms besluit de officier van justitie om van vervolging af te zien: de zaak wordt dan geseponeerd. De officier van justitie neemt dit besluit als er bijvoorbeeld onvoldoende bewijs is.

Transactie

De officier van justitie kan de verdachte ook een transactie aan bieden. Hij ziet dan af van verdere vervolging als de dader bijvoorbeeld een bepaald bedrag betaalt, of als hij de schade van het slachtoffer vergoedt. Er zijn ook andere transactievoorwaarden mogelijk. In de komende jaren zal de transactie verdwijnen. Daarvoor in de plaats komt de zogenaamde strafbeschikking.

Verhoor door de rechter-commissaris

Soms wil de officier van justitie extra onderzoek doen, voordat hij een beslissing neemt. Hij wil bijvoorbeeld meer feiten boven tafel krijgen, of extra bewijzen vergaren. Omdat dit onderzoek verder gaat dan het politieonderzoek, moet een speciale onderzoeksrechter er toestemming voor geven. We noemen die rechter de rechter-commissaris.

De rechter-commissaris kan u als getuige oproepen om vragen te beantwoorden. U bent volgens de wet verplicht om te komen. Als u bent verhinderd, moet u dat tijdig laten weten. In zeer uitzonderlijke gevallen kan de rechter-commissaris besluiten u onder ede te horen. Dit gebeurt alleen als u niet op de rechtszitting kunt komen en er wel een beëdigde verklaring nodig is.

Naast de rechter-commissaris zit een griffier. Hij schrijft op wat er wordt gezegd. Meestal is de advocaat van de verdachte bij het verhoor van de rechter-commissaris aanwezig. Hij mag u vragen stellen. De verdachte zelf is in principe niet aanwezig bij het verhoor. Als de verdachte wel bij het verhoor aanwezig is, wordt dat van tevoren met u besproken.

Verschoningsrecht

U bent verplicht de vragen die de rechter-commissaris stelt te beantwoorden. In bepaalde gevallen hoeft u echter geen antwoord te geven. U kunt dan een beroep doen op uw verschoningsrecht. U hebt dit recht als u zelf verdachte bent, als u familie bent van de verdachte of als u zich kan beroepen op een geheimhoudingsplicht. De rechter-commissaris zal u meestal op dit recht wijzen, maar is daartoe niet verplicht.

Tolk

Als u de Nederlandse taal niet of niet voldoende beheerst, kunt u de rechter-commissaris vragen om een tolk. Als u iemand mee wilt nemen naar het verhoor, moet u dat aan de griffier vragen. Dat kunt u schriftelijk of mondeling doen. De rechter-commissaris moet toestemming geven.

De griffier maakt een schriftelijk verslag van het verhoor. Dat verslag bevat een samenvatting van uw verhaal. Nadat de griffier het verslag heeft voorgelezen, zal de rechter-commissaris aan u vragen of u het met de inhoud eens bent. Als dat het geval is, verzoekt hij u de verklaring te ondertekenen.

Bedreiging van getuigen Soms worden getuigen ernstig bedreigd. Voor hen is er een bijzondere procedure. Die procedure geldt alleen als de verdachte uw identiteit niet kent en als het gaat om ernstige strafbare feiten. We spreken van een ernstige bedreiging als redelijkerwijs te vrezen valt voor uw leven, uw gezondheid of veiligheid, de ontwrichting van uw gezinsleven of uw sociaal economische bestaan. De bijzondere procedure houdt in dat uw identiteit geheim blijft voor de verdachte en zijn advocaat. Bovendien hoeft u als bedreigde getuige niet op de openbare rechtszitting te verschijnen, maar alleen voor de rechter-commissaris.

Als u als getuige ernstig bent bedreigd, en u wilt uw verklaring anoniem afl eggen, moet u dat aan de rechter-commissaris vragen. U kunt u daarbij laten helpen door een advocaat. Die advocaat mag ook aanwezig zijn bij het verhoor. De rechter-commissaris moet ervoor zorgen dat uit uw verklaring niet blijkt wie u bent.

Op de zitting

Als u bij de rechter-commissaris een verklaring hebt afgelegd, hoeft u in de meeste gevallen niet op de rechtszitting te komen. Soms vindt de officier van justitie, maar ook de rechter of de raadsman van de verdachte het belangrijk dat u toch op de zitting zelf nog even uw verhaal doet. Hij zal u dan oproepen om op de zitting te verschijnen. U krijgt daarover een brief.

Getuigen à charge en getuigen à décharge

Er zijn twee soorten getuigen: getuigen à charge en getuigen à décharge. Getuigen à charge zijn getuigen die worden opgeroepen op verzoek van de officier van justitie. Zij hebben in de regel een belastende verklaring voor de verdachte. De raadsman kan echter ook een getuige à charge doen oproepen om deze kritisch te ondervragen, bijvoorbeeld de politieagent die heeft opgeschreven dat hij heeft gezien dat de verdachte 'het heeft gedaan'. De verdachte en zijn advocaat kunnen ook getuigen laten oproepen. Dit zijn de getuigen à décharge. Ook zij worden door middel van een brief opgeroepen door de officier van justitie.

Verplicht te komen

Getuigen zijn verplicht om te komen. Als u om persoonlijke redenen niet kunt komen, moet u een brief schrijven aan de officier van justitie. U moet daarin duidelijk vertellen waarom u niet kunt komen. De officier van justitie kan besluiten dat u toch moet komen. In het uiterste geval kan de rechtbank beslissen dat de politie u tegen uw wil naar de zitting moet brengen.

Getuigen als slachtoffer

Ook als u slachtoffer bent, kunt u als getuige worden opgeroepen op de zitting te verschijnen. Als u bang bent dat daardoor uw gezondheid ernstig in gevaar komt, kunt u dat aan de officier van justitie en de rechtbank vertellen. De rechtbank beslist uiteindelijk of u wel of niet op de zitting moet komen.

Tolk

Als u de Nederlandse taal niet of niet voldoende beheerst, kunt u zich laten bijstaan door een tolk. U kunt aan de officier van justitie vragen daarvoor te zorgen. Als er op de zitting geen tolk aanwezig is, zal de rechter de officier van justitie bevelen alsnog voor een tolk te zorgen.

Openbaar

In principe zijn rechtszittingen openbaar. Alle personen van 12 jaar en ouder mogen het strafproces bijwonen, ook journalisten. In uitzonderingsgevallen kan de rechter besluiten een zaak achter gesloten deuren te behandelen. Publiek en pers mogen er dan niet bij zijn. Zaken tegen verdachten die jonger zijn dan achttien jaar, worden in principe altijd achter gesloten deuren behandeld.

Als getuige kunt u de rechter vragen een zaak achter gesloten deuren te behandelen. Als u dat wilt, kunt u dat van tevoren aan de officier van justitie vertellen. De rechter bepaalt of hij uw verzoek honoreert of niet.

Het gerechtsgebouw

Als u moet getuigen, kunt u iemand meenemen naar de rechtszitting. Op de dag van de zitting meldt u zich bij de portier van het gerechtsgebouw. Hij vertelt waar u moet zijn. Meestal moet u even wachten in een wachtruimte of de hal. Een bode van de rechtbank haalt u daar op. De bode wijst u ook uw plaats in de zittingszaal.

Verschillende soorten rechters

Niet alle strafzaken komen bij dezelfde rechter terecht. De kantonrechter beslist bijvoorbeeld over overtredingen, de politierechter beslist over relatief eenvoudige misdrijven en de kinderrechter over zaken waarbij minderjarigen zijn betrokken. Al deze rechters zitten alleen. Rechts naast de rechter zit een griffier die een verslag maakt van de zitting. Links van de rechter, aan een aparte tafel, zit de officier van justitie. De verdachte en zijn advocaat zitten tegenover de rechter.

Als het gaat om ernstiger misdrijven of complexe zaken, zijn er drie rechters. We noemen dit de meervoudige kamer van de rechtbank. De rechter die in het midden zit, is de voorzitter. Links zit de officier van justitie aan een aparte tafel en rechts de griffier. Tegenover de rechters zitten de verdachte en de advocaat.

De procedure

Bij binnenkomst van de rechter(s) gaat iedereen die in de zaal zit even staan. De rechter voert het woord. De griffier maakt aantekeningen van wat er wordt gezegd. In de wet staat hoe de procedure moet verlopen. Allereerst vraagt de rechter naar de naam en het adres van de verdachte. Hij wijst hem erop dat hij het recht heeft om vragen niet te beantwoorden.

Daarna leest de officier van justitie de aanklacht voor. Daarin staat waarvan de verdachte wordt beschuldigd. Vervolgens stelt de rechter vragen aan de verdachte om er achter te komen of hij vasthoudt aan de verklaringen die hij bij de politie heeft afgelegd.

Het getuigenverhoor

Dan volgt het getuigenverhoor. De rechter vraagt uw naam, geboortedatum, beroep en woonplaats. Ook moet u vertellen of u familie van de verdachte bent. Als dat zo is, hoeft u niet altijd te getuigen, maar het mag wel. Als familielid kunt u daarna altijd nog weigeren om bepaalde vragen te beantwoorden.

Wie op de zitting als getuige verschijnt, moet tegenover de rechter een eed of een belofte afl eggen. Dat betekent dat u belooft dat u de waarheid zult spreken. Als u gelovig bent, kunt ervoor kiezen de eed af te leggen. U zegt dan: Zo waarlijk helpe mij God / Allah almachtig. Bent u niet gelovig, dan legt u de belofte af. U zegt dan: Dat belooft ik.

Hierna kan het verhoor beginnen. U mag als getuige rustig uw verhaal vertellen. U hoeft niet bang te zijn als u iets niet zeker weet. Van een getuige wordt verwacht dat hij meewerkt aan de gang van zaken en een waarheidsgetrouwe verklaring aflegt. Het is normaal dat u zich niet alles precies kunt herinneren. Als dat zo is, moet u dat gewoon vertellen.

Verplicht antwoord te geven

In principe bent u verplicht antwoord te geven. In sommige gevallen mag u dat weigeren, bijvoorbeeld als u naaste familie bent van de verdachte, of als u een beroep hebt dat u tot geheimhouding verplicht, zoals dokter of notaris. Soms zegt de rechter dat u geen antwoord hoeft te geven.

Verdachte in de zaal?

Als u niet wilt dat tijdens uw verhoor de verdachte in de zaal zit, kunt u dat aan de officier van justitie vertellen. Hij vraagt dan aan de rechter de verdachte te laten verwijderen voor de duur van uw verhoor. Tijdens de zitting kunt u dit zelf ook aan de rechter vragen. De rechter kan dit weigeren. Als de rechter uw verzoek goed vindt, heeft hij wel de plicht om de verdachte achteraf op de hoogte te brengen van wat u als getuige hebt gezegd.

Iedere getuige wordt apart verhoord. Als er vóór u getuigen aan de beurt zijn, moet u de zittingszaal gedurende die verhoren te verlaten. U kunt dan in een wachtruimte of in de hal wachten, totdat de bode u ophaalt. Het is belangrijk dat u in afwachting van het verhoor beschikbaar blijft. Als u tijdens het wachten vragen hebt, kunt u deze aan de bode stellen.

Als het getuigenverhoor is begonnen, zal de rechter u vragen stellen over de verklaring die u eerder bij de politie of de rechter-commissaris hebt afgelegd. Hij wil waarschijnlijk een toelichting op bepaalde punten. Na het verhoor door de rechter zal de officier van justitie u misschien ook vragen stellen. Daarna is het de beurt aan de advocaat van de verdachte. Officieel heeft de verdachte als laatste het recht u vragen te stellen. Dat geldt ook als hij buiten de zaal is geweest. In de praktijk maken verdachten echter nauwelijks gebruik van die mogelijkheid.

Als u op verzoek van de verdachte of zijn advocaat bent opgeroepen als getuige (getuige à décharge), is de volgorde van de vragenstellers anders.

Gijzeling

Als u weigert om bepaalde vragen te beantwoorden, kan de rechter in het uiterste geval bevelen dat u in gijzeling wordt gesteld. In dat geval kan u maximaal 30 dagen worden vastgehouden. U kunt tegen deze beslissing niet in beroep gaan. De rechter bepaalt vervolgens een tijdstip waarop u opnieuw wordt gehoord.

Meineed

Het afl eggen van een valse verklaring is als misdrijf strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht. Er staat een gevangenisstraf op van maximaal zes jaar. Dit misdrijf wordt meineed genoemd. Als op de zitting het vermoeden ontstaat dat u niet de waarheid spreekt, kan de rechter een onderzoek naar meineed bevelen. De officier van justitie en de verdachte kunnen dat onderzoek ook aan de rechter vragen.

Na uw verhoor mag u de rechtszitting verder volgen. U kunt ook aan de rechter vragen of u weg mag. Na u kunnen nog eventuele andere getuigen of getuigedeskundigen worden gehoord.

Requisitoir en pleidooi

Na de ondervragingen houdt de officier van justitie zijn requisitoir. Hierin zet hij de feiten op een rij, geeft hij zijn mening over het bewijs en eist hij op grond daarvan een bepaalde straf. Als de officier van justitie klaar is, begint de advocaat met zijn pleidooi. De verdachte krijgt het laatste woord.

Uitspraak

De kantonrechter, de kinderrechter en de politierechter doen meestal direct na de zitting mondeling uitspraak. Bij de meervoudige kamer gebeurt dat uiterlijk twee weken nadat de zitting is gesloten. U kunt dan zelf naar de rechtbank gaan om de uitspraak te horen. Iemand anders kan dat ook voor u doen; uitspraken zijn altijd openbaar.

U kunt ook naar de griffie van de rechtbank bellen om de uitspraak te horen. Soms staat de uitspraak in de krant of de rechtbank publiceert de uitspraak op het internet. Dat gebeurt altijd anoniem. De namen van de verdachte en getuige(n) zijn dan vervangen door initialen.

De rechter hoeft in het vonnis de eis van de officier van justitie niet te volgen. Hij kan de verdachte vrijspreken of hem een hogere of lagere straf opleggen dan de officier van justitie heeft geëist.

Hoger beroep bij het gerechtshof

Als de officier van justitie het niet eens is met de uitspraak van de rechter, kan hij daartegen in hoger beroep gaan bij een gerechtshof. Dat recht heeft de verdachte ook. In hoger beroep bekijken andere rechters dezelfde zaak nog een keer en geven daarover hun oordeel. Zolang een zaak in hoger beroep is, wordt het vonnis meestal nog niet uitgevoerd. De rechters bij een gerechtshof heten raads heren (ook de vrouwelijke rechters!)

Binnen veertien dagen

De beslissing om hoger beroep in te stellen, moet in beginsel binnen veertien dagen na de uitspraak worden genomen. Als de verdachte niet van tevoren op de hoogte was van de rechtszitting, heeft hij vanaf het moment dat hij de uitspraak hoort nog twee weken de tijd om hoger beroep in te stellen.

Als het gerechtshof u wil horen, wordt u opnieuw als getuige opgeroepen. Dit gebeurt niet vaak. U hebt immers al eerder een verklaring afgelegd over wat u hebt gezien of gehoord. Het is mogelijk dat u niet eerder door de rechtbank bent gehoord, maar dat het gerechtshof u wel als getuige wil horen. De tijd tussen de door u bij de politie afgelegde verklaring en de behandeling bij het gerechtshof is dan vrij lang. Als u zich niet meer precies herinnert wat u destijds hebt verklaard, kunt u dit tegen de raadsheren zeggen.

De formele gang van zaken bij het gerechtshof is dezelfde als bij de rechtbank.

Cassatieberoep bij de Hoge Raad

Na de behandeling door het gerechtshof, kan de zaak nog terechtkomen bij de Hoge Raad. De Hoge Raad is het hoogste rechtscollege van Nederland en beoordeelt uitsluitend de juridische kanten van de zaak. De Hoge Raad hoort getuigen alleen in zeer uitzonderlijke gevallen.

Vergoeding van kosten

Als getuige kunt u een vergoeding krijgen voor de tijd die u kwijt bent, de noodzakelijke kosten die u als getuige maakt, en voor de gemaakte reiskosten.

Als het verzoek om u als getuige te horen bij de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris of op de zitting afkomstig is van de verdachte of zijn advocaat (getuige à décharge), kan het zijn dat de kosten voor rekening komen voor de verdachte. De advocaat van de verdachte kan u daarover meer vertellen.

Meer informatie

U vindt de rechterlijke organisatie ook op internet: www.rechtspraak.nl. Hier kunt u onder meer terecht voor adressen van rechtbanken en informatie over procedures bij de rechter. Informatie over het ministerie van Veiligheid en Justitie vindt u op www.justitie.nl. Ook het Openbaar Ministerie heeft een eigen site www.om.nl.

Ook over andere onderwerpen op het gebied van rechtspraak zijn brochures beschikbaar. U kunt de brochures downloaden op www.rijksoverheid.nl/documenten.

Deze brochure is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak, afdeling Communicatie, postbus 90613, 2500 EH Den Haag. Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend.

Januari 2016

Conflicten moeten worden opgelost en wetsovertreders moeten worden berecht. Justitie staat voor toegankelijke, slagvaardige en onafhankelijke rechtspraak. Daarnaast investeert Justitie in alternatieve vormen van conflictbeslechting, zoals mediation. Justitie staat voor onafhankelijke en slagvaardige rechtspraak.